

5.1 Joriy aktivlar xarajatlari

Joriy aktivlar uchun kapitalga qo`yiladigan talablar

Joriy aktivlar (urug`lar, o`g`itlar va kimyoviy moddalar, ishlatiladigan materiallar va boshqalar) ishlab chiqarish davrida turli vaqtlarda ishlatiladi va shuning uchun ulardan foydalanish davrlari har xil.

Joriy aktivlarni amortizatsiya qilish shart emas, chunki ular faqat bir ishlab chiqarish davrida vaqtincha ishlatiladi yoki ishlatilmaydi, chunki ishlatilgan kapital mahsulotni qiymatiga aylanadi va ishlatilgandan keyin to`liq qaytib keladi (odatda bir xil ishlab chiqarish davrida).

Amaliy hisob-kitoblarda o`simliklarni yetishtirish uchun ishlatiladigan joriy aktivlarga o`rtacha kapital bahosi odatda bahorgi ekinlar uchun 50% va kuzgi ekinlar uchun 60% mos keladigan o`zgaruvchan maxsus xarajatlar (materiallar va xizmatlar) uchun qabul qilinadi.

Joriy aktivlar uchun xarajatlar

Aylanma vositalar xarajatlari investitsion kapitalda yoki foiz hisobida yoki foydalanish xarajati-

Joriy aktivlarga investitsiya qilingan kapitalning xarajatlari foizlarni to`lash shaklida yoki muqobil narxlar shaklida amalga oshiriladi.

Belgilanmagan ushbu xarajatlar “kapital uchun hisoblangan xarajatlar” bilan bir xil xarajatlar holatiga ko`ra taqsimlanishi mumkin.

Hisoblangan xarajatlarga quyidagilar kiradi:

- O`z kapitalidan foydalanish xarajatlari (muqobil xarajatlar) = hisoblangan xarajatlar
- Qarzga olingan kapitaldan foydalanish xarajatlari = foiz to`lovlari

Qarzga olingan mablag`larning kiritilishi kredit shartnomasining samarali rentabelligi shaklida ko`rsatilgan. O`z kapitali muqobil xarajatlari muqobil ishlatilganda (shuningdek, fermer xo`jaligida) kapitalning mumkin bo`lgan foizlarni to`lashga asoslanadi. Ko`pincha bank tomonidan qisqa muddatli va o`rta muddatli moliyaviy investitsiyalar uchun to`langan foizlar yo`naltirilgan. Xarajatlar (maqsadga muvofiq stavkada ifodalangan) fermer xo`jaligining darajasiga qarab aniqlanishi mumkin, chunki ularga fermer xo`jaligining kapitalga bo`lgan umumiy ehtiyojlari ta'sir qiladi.

Hisoblash misoli amalda qo`llaniladigan marjinal daromad hisobini ifodalaydi. Shu sababli, joriy aktivlar uchun kapitalga bo`lgan talablar hisobga olinadi, ammo ular xarajatlar omili sifatida hisobga olinmaydi (5.1-bobga qarang).

Hisoblash misolida quyidagicha tabaqalashtirilgan maqsadli stavkalar keltirilgan

5.3 Yer (qishloq xo`jaligida foydalaniladigan yerlar)

Yerga qo`yilgan talablar

Dehqonchilik uchun foydalaniladigan yerlarning ehtiyojlari, avvalambor, hosilning o`sb boradigan davriga bog`liq. Agar yer maydonidan yiliga bir marta foydalanish imkoni bo`lsa, unda 1 ga yer talab qilinadi. Agar yer bir necha marta (yiliga) ishlatilsa, talab shunga qarab kamayadi. O`zaro bog`langan ekinlar uchun odatda yerdan foydalanish talab qilinmaydi.

Yer uchun xarajatlar

Kerakli foydalanilgan yerning qiymati odatda ijara to`lovi yoki imkoniyat xarajatlari ko`rinishida bo`ladi. Belgilanmagan xarajatlarning ikkala turi “yer uchun hisoblangan xarajatlar” deb nomlangan xarajatlar o`rnini taqsimlashi mumkin. Yer uchun hisoblangan xarajatlar o`z ichiga quyidagilarni oladi:

- o`z yeridan foydalanish xarajatlari (muqobil xarajatlar) = muqobil xarajatlar
- ijaraga olingan yerdan foydalanish xarajatlari = ijara to`lovlari

To`lanishi kerak bo`lgan ijara to`lovi, shuningdek o`z yeridan foydalanish bilan bog`liq xarajatlar odatda foydalanilayotgan yerning sifatiga bog`liq (o`tloq/dehqonchilik yerlari, qand lavlagi uchun ishlatiladigan yer, ekin ekish, qiyalik va boshqalar). Ushbu farqlar rentabellikni hisoblashda e`tiborga olinishi kerak.

Imkoniyat xarajatlarini hisoblash odatda muqobil hosilning marjinal daromadini hisoblash yoki ijara to`lovini to`lash asosida amalga oshiriladi. Odatda yerning eskirishi hisoblab chiqilmaydi, chunki yer ishlatilib bo`lmaydi va shuning uchun hech qanday qiymatini yo`qotmaydi. Hisoblash misolida o`z xarajatlari va ijaraga berganlik bo`yicha farqlanadi:

- o`z yeri 225.00€/ga
- ijaraga olingan yer 250.00€/ga

5.4 Ishlab chiqarish va yetkazib berish huquqlari

Ishlab chiqarish va yetkazib berish huquqlari bozorlarda yetishtiriladigan ekinlarda mavjud. Masalan, shakar lavlagi kvotasi shaklida (shakar lavlagi ishlab chiqarish). Xarajatlarni hisoblash, amalda faqat yer uchun hisoblangan xarajatlarga asoslanadi. Ko'pincha bu yerda belgilangan xarajatlarni (amortizatsiya) miqdorini aniqlash qiyin, chunki foydalanish davridan tashqari qiymatning o'zgarishini o'lchash qiyin.

Production and supply rights

Production and supply rights exist in marketable crops production e.g. in form of sugar beets quotas (production of sugar beet).

Form 1b

The calculation of the costs is based in practice usually only on the imputed costs for land. It is often difficult to quantify fixed costs (depreciation) here, since the change of the value beyond the period of use is hard to measure.